

Tomasz Krupa

CENTRE DE RECHERCHE EUROPEES-EURASIE (CREE), INALCO, PARYŻ

 <https://orcid.org/0000-0003-3200-6290>

Niemożliwe „stawanie-się-mężczyzną”

Ovidiu Anemțoaicei *O propunere de corpo-etică feminisă*

Masculinități și filosofia diferenței sexuale

[*Propozycja feministycznej etyki korporalnej*

***Męskości i filozofia różnicy płciowej*]**

Ovidiu Anemțoaicei (ur. 1981), znany rumuńskim czytelnikom jako tłumacz prac Luce Irigaray (*Le partage du monde*, 2015) czy Rosi Braidotti (*The Posthuman*, 2016), wydawca, ale również profeministyczny działacz lewicowy, jest autorem bardzo dobrze przyjętej przez krytyków i nominowanej do wielu krajowych nagród książki *O propunere de corpo-etică feminisă. Masculinități și filosofia diferenței sexuale [Propozycja feministycznej etyki korporalnej. Męskości i filozofia różnicy płciowej]*¹, powstałej jako praca doktorska, obroniona w 2014 roku na budapeszteńskim Central European University pod kierownictwem Lindy Fisher.

W swojej książce Anemțoaicei szuka odpowiedzi na pytanie, co może przynieść refleksja nad mężczyznami (ang. *men*, rum. *bărbați*)² i męskociami (ang. *masculinities*, rum. *masculinități*) w świetle filozofii różnicy płciowej (ang. *sexuate difference*, rum. *diferența sexuală*) w ujęciu Luce Irigaray. Przyjmuje Deleuzjańskie rozumienie „krytyki” i opierając się na nim, stara się zbadać tę kwestię – rozwija koncept „stawania-się-mężczyzną” (ang. *becoming-man*, rum. *devenire-bărbat*), wyrastający z nomadologicznego projektu Deleuze’a i Guattariego, oraz etyczne następstwa „devenir-homme”. Zdradzający motywacje tłumaczeń dokonanych przez autora³, projekt ten jest niekiedy karkołomny, czego sam autor wydaje się świadom – przypomnę choćby przywołany w tytule niniejszej noty, a niezachowany w ostatecznej publikacji podtytuł pracy *A Sketch for an Impossible „Becoming-Man”* (ANEMȚOAICEI, 2014).

Rumuński badacz proponuje odnowienie dyskursu wokół związku pomiędzy męskimi ciałami (ang. *male bodies*, rum. *corpuri bărbătești*) a męskociami i zakreśla tym samym teoretyczne ramy „etyki korporalnej” (ang. *corporeo-ethics*, rum. *corpo-etică*): w jej obrębie podejmuje tematykę etycznego wymiaru życia mężczyzn i kobiet,

1 Książka jest dostępna od niedawna również w języku angielskim: *Male Bodies and Sexual Difference. A Proposal for a Feminist Corporeo-Ethics* (ANEMȚOAICEI, 2018).

2 Ze względu na to, że w swojej lekturze opieram na wersji w języku rumuńskim, postanowiłem podawać wybrane terminy również w tym języku, aby dać czytelnikowi namiastkę oryginalnego tekstu.

3 Chodzi o książkę Rosi Braidotti *Podmioty nomadyczne. Ucieleśnienie i różnica seksualna w feminizmie współczesnym* (BRAIDOTTI, 2009).

a za punkt wyjścia obiera ciała mężczyzn i ich doświadczenia. Projekt Anemþoaipei jest na wskroś etyczny, jego celem jest bowiem zarysowanie tożsamości wyraźnie relacyjnej, również w wymiarze metaetycznym:

W jaki sposób mogę stawiać pytania o samego siebie, by stały się one praktyką pozytywną, tj. jak pisać jako ciało (męskie) i żyć w języku i za pośrednictwem języka, ale także poza nim? Jak mogę *myśleć* i *działać* inaczej, bym mógł sobie wyobrazić i przeżywać zmiany w wymiarze społecznym w tej oto „teraźniejszości”, a pozostając jednocześnie wierny swojemu ucieleśnionemu „ja”?⁴ (ANEMþOAIPEI, 2017, s. 10)

Nowe spojrzenie na problem męskich „ucieleśnionych doświadczeń” (ang. *embodied experiences*, rum. *experienþele întrupate*)⁵, tj. z jednej strony doświadczeń z własnym ciałem, a z drugiej – doświadczeń w relacji z ciałami innych, może doprowadzić, zdaniem autora, do ukształtowania się takiej męskiej podmiotowości, która nie opierałaby się już na opresji i przemocy względem ciał oraz przeżyć innych mężczyzn i kobiet, ale która rozpoznawałaby różnicę płciową w jej ujęciu przez Irigaray – bez jednoczesnego narcystycznego umiejscawiania mężczyzny na nowo w centrum zainteresowań badań feministycznych.

Warto podjąć namysł nad *men's studies*, które – jak wykazuje autor – męskie doświadczenia ciała waloryzują w mniejszym stopniu niż kobiece. Męskość hegemoniczna, ale po części również męskości mniejszościowe (*gay, queer* etc.), jest postrzegana głównie jako płęć kulturowa (ang. *gender*, rum. *gen*), podczas gdy samo ciało jest ujęte w analizie powiązań męskich ucieleśnień z męską podmiotowością głównie w perspektywie dyskursywno-konstruktywistycznej. Częste w badaniach genderowych oddzielenie pojęcia męskości od męskich ciał prowadzi do tego, że zdają się one wręcz zbędne przy definiowaniu męskości; tymczasem pytanie o nią, jakkolwiek byłaby ona konceptualnie oderwana od cielesności, musi prowadzić również, jak twierdzi autor, do odpowiedzi na pytanie o męskie ciała oraz o ich materialność (ang. *materiality*, rum. *mate-*

4 Jeżeli nie zaznaczono inaczej, fragmenty w przekładzie autora artykułu.

5 W tym miejscu należy zwrócić uwagę na obecne w języku rumuńskim rozróżnienie natury fenomenologicznej, którym kieruje się Anemþoaipei, a które zdaje się nieprzetłumaczalne na język polski, tj. pomiędzy ciałem (rum. *corp*, słowo pochodzenia łacińskiego) zobiektywizowanym, widzianym z zewnątrz, medycznym oraz ciałem (rum. *trup*, proveniencji słowiańskiej), sumą przeżyć znanych jedynie od wewnątrz. Innymi słowy, autor kładzie nacisk na potrzebę analizowania mężczyzn z perspektywy ich przeżyć wewnętrznych i sposobu, w jaki te wpływają na ich życie i postrzeganie przez nich otaczającego świata, a także na ich relacje z innymi mężczyznami i z kobietami.

rialitate). Analizując w ten sposób teksty badaczy maskulinistycznych, Anemțoaicei przytacza za Julią Kristevą koncepcję abiektałnego męskiego ciała i stwierdza jego „nieobecną obecność”: jest ono w nich obecne zarówno jako obiekt badań i koncept, jak i jako pewna materialność, która, przełożona na dyskurs, wypiera ontologiczne ujęcie męskich ciał (ANEMȚOAICEI, 2017, s. 61). Mając więc na uwadze to, iż w feministycznych odczytaniach ciała „ucieleśnienie” (ang. *embodiment*, rum. *întrupare*) oznacza, że istnieje zasadniczy związek pomiędzy ciałem przeżywanym (ang. *lived body*, rum. *corpul trăit*) a myślą (ang. *thought*, rum. *gândire*) oraz poznaniem (ang. *knowledge*, rum. *cu-noaștere*), musimy stwierdzić, że ciała mężczyzn są nieobecne w znaczeniu ucieleśnienia, tj. nie mają żadnego statusu ontologicznego czy choćby wyodrębnionej zawartości analitycznej (z racji niemożliwości ich zróżnicowania). Właśnie temu współistnieniu dwóch wymiarów – „dyskursywnej konstrukcji męskości i męskich ciał” oraz braku studiów poświęconych ucieleśnieniu *explicite* męskiego – Anemțoaicei poświęca najwięcej uwagi w tej części swojego szkicu. Z tego współistnienia wynika bowiem podstawowy, jego zdaniem, związek pomiędzy problematyką ucieleśnienia mężczyzn (ang. *male embodiment*, rum. *întruparea bărbătească*) oraz różnicą płciową (ANEMȚOAICEI, 2017, s. 62). Innymi słowy, w pewnym stopniu pomijanie kwestii męskiego ucieleśnienia szłoby ramię w ramię z zaniedbywaniem perspektywy wpisanej w różnicę płciową, która w *men's studies* miałaby wręcz status tabu.

Dążenie do odzyskania cielesności przez mężczyzn prowadzi, według autora, do rozpoznania ontologicznego rozziwu pomiędzy ciałami mężczyzn i kobiet a ich przeżyciami. Z tego powodu Anemțoaicei dostrzega potrzebę powołania fenomenologii różnicy płciowej, gdyż może być owa fenomenologia odpowiedzią na ten rozłam pomiędzy reprezentacyjnym, tj. przedstawieniowym, sposobem myślenia o męskich ciałach a ich realną materialnością. W drugim rozdziale swojego studium omawia kwestię różnicy płciowej pojawiającej się zarówno we wczesnych, jak i w późniejszych pracach Luce Irigaray – koncentruje się przede wszystkim na krytyce Irigaray psychoanalitycznych pojęć (męskiego) Wyobraźeniowego i Symbolicznego oraz ich związków z męskimi ciałami i różnymi męskosciami.

W swoich rozważaniach Irigaray dąży do zarysowania tego, co Anemțoaicei nazywa męską „zmysłową transcendencją” (ang. *male sensible transcendental*, rum. *sensibil transcendental bărbătesc/masculin*) (ANEMȚOAICEI, 2017, s. 104). Jak pisze Irigaray w *J'aime à toi* (1992), transcendencja „nie jest ekstazą, porzucającą siebie, zmysłowość i ziemię dla niedostępnej całkowitej inności, a szacunkiem dla innego, którym nigdy nie będę, który jest względem mnie transcendentny, a względem którego sam jestem transcendentny” (cyt. za: ANEMȚOAICEI

CEI, 2017, s. 110). Męski zmysł transcendentalny, wspierający się na etyce „horyzontalnej transcendencji”, tj. niehierarchicznej wymianie pomiędzy dwoma podmiotami, byłby zatem zespoleniem tych dwóch odseparowanych w klasycznej myśli europejskiej porządków (męskiej) zmysłowości (Wyobraźniowego) oraz (męskiej) podmiotowości (Symbolicznego), swoistym ucieleśnieniem umysłu i „umysłowaniem” ciała (ang. *the enbrainment of the body and the embodiment of the mind*, rum. *întruparea minții și creierizarea corpului* – ANEMȚOAICEI, 2017, s. 167).

Autor koncentruje się w dalszej części na pojęciu (męskiego) Symbolicznego, na które składają się, według Irigaray, fallomorficzne ekspresje (ang. *phallogomorphic expressions*, rum. *expresii falomorifice*) męskiego „analnego” Wyobraźniowego. Anemțoaicei podnosi, w ślad za takimi badaczami, jak Calvin Thomas, Leo Bersani, Catherine Waldby czy Brian Pronger, pojęcie „analności” (ang. *analinity*, rum. *analitate*)⁶, jako korporalną figurację, alternatywną wobec fallicznego, monolitycznego męskiego ciała, co pociąga za sobą oczywiste przeformowanie męskiej podmiotowości (ANEMȚOAICEI, 2017, s. 146). W rozumieniu Irigaray figuracja ta może jednak prowadzić do aktualizacji pragnienia (męskiego) analnego Wyobraźniowego, a w konsekwencji do zamazania różnicy płciowej. Dlatego też pęknięcie w porządku reprezentacyjnym może być ujęte z jednej strony poprzez zarysowanie innego męskiego Wyobraźniowego, a z drugiej – poprzez krytykę samego języka czy męskich przedstawień.

Możemy zatem stwierdzić, pisze Anemțoaicei, że natura doświadczeniowa (ang. *experiential*, rum. *experiențial*) męskiego ciała została ukryta pod uniwersalnością „ludzkości”, „człowieczeństwa”, a wiele koncepcji męskości opiera się na patriarchalnych projekcjach tego, jak powinny wyglądać, czuć i istnieć męskie ciała. Dlatego też przeobrażenie (ang. *re-imagining*, rum. *re-imaginare*) podmiotowości i cielesności, która odpowiadać ma postfallogocentrycznej wizji męskości, opierać się musi na koncepcji męskiego ucieleśnienia.

To nowe ujęcie męskiego Wyobraźniowego i Symbolicznego, ujęcie, w wyniku którego wyłoniłaby się męskość „niekompletna i ograniczona” (ang. *a limited and incomplete masculinity*, rum. *o masculinitate incompletă și limitată*), staje się możliwe dzięki zmianie stosunku mężczyzny do własnego upłciowionego ciała: testykularność (ang. *testicularity*, rum. *testicularitate*), czyli dostrzeżenie i zaakceptowanie niefallicznej seksualności własnego ciała, na przykład jąder (FLANNIGAN-SAINTE-AUBIN, 1994), doświadczenie męskich „płynnych” (krew, ślina, sperma, mocza etc.) i „stałych” (skóra, włosy, oczy) granic oraz otworów (ANEMȚOAICEI, 2017, s. 166), czy wspomniana już analność składałyby się na figurację takiego męskiego

⁶ O „zwrocie analnym” pisała Krystyna Kłosińska (KŁOSIŃSKA, 2010).

Wyobraźniowego, które zrywa z dominującymi heteronormatywnymi fallicznymi reprezentacjami. Takie przeobrażenie męskiego Wyobraźniowego i Symbolicznego wymaga również prze-myślenia (ang. *re-thinking*, rum. *re-gândire*) relacji z matką i jej ciałem. Etyka korporalna, według Anemțoaicei, podkreśla bowiem wagę oddechu i dotyku, tak istotnych w najnowszych pracach IRIGARAY (2016; zob. SZOPA, 2018), i odwołuje się do idei ekonomii łożyska (ang. *placental economy*, rum. *economia placentară*), która umożliwia ponowne powiązanie płci oraz samych mężczyzn z kobietą macierzyńskością (SZOPA, 2016). To pozwala zarysować taką relację etyczną, która nie bazuje już na zasadach zewnętrznych, zrjonalizowanych bądź wyobrażeniach odseparowanych od naszych ucieleśnień, lecz na szacunku względem inności i granic własnych ciał oraz na postulowanym przez Irigaray samopobudzeniu (ang. *autoaffection*, rum. *autoafecțiune*), możliwym dzięki „związku dwojga” (ANEMȚOAICEI, 2017, s. 184–185).

W swojej lekturze tekstów Irigaray, a w szczególności jej ujęcia różnicy płciowej, Anemțoaicei zastanawia się, czy możliwe byłoby takie pojmowanie materialności ciała, języka oraz związku pomiędzy nimi, które umożliwiłoby zmianę położenia męskiego podmiotu w jego cielesnych ekspresjach i praktykach. Inaczej mówiąc, pyta autor: w jaki sposób można dotrzeć do innego męskiego Wyobraźniowego oraz męskiego Symbolicznego, tj. innej dla męskich ciał i męskiego podmiotu formy etycznego odniesienia do kobiecych ciał i kobiecej podmiotowości? Aby dokonać zmiany w języku mężczyzn i w ich pozycjonowaniu się w samym dyskursie, konieczne jest jego odmienne rozumienie, tj. takie, które zakładałoby bardziej cielesną, wręcz „mięsną” (ang./rum. *carnal*) ekspresję oraz otwarcie na świat, tj. spotkanie z innymi. Ta nowa, wywodząca się z myśli Heideggerowskiej koncepcja materialności języka, którą Anemțoaicei rozpoznaje w późniejszych pracach Luce Irigaray, takich jak *The Way of Love* (2002), *Le partage du monde* (2008) czy *In the Beginning, She Was* (2013), posłużyć może, jego zdaniem, do uwidocznienia dyskursywności męskich ciał wobec różnych męskości i męskich doświadczeń. Jest to jednocześnie okazja do przedstawienia krytyki skierowanej przez Irigaray w stronę Lacanowskiej koncepcji języka, zgodnie z którą jego organizacja jest z jednej strony oparta na „negacji generatywnej władzy macierzyńskiej”, a z drugiej – sprzeciwia się „płynniejszej” formie „rzeczywistości”: stąd też określenie języka przez Irigaray jako „odwiecznej zмовы między racjonalnością a mechaniką stałości” oraz poświęcenie przez filozofkę uwagi pojęciom cielesnych płynów i rytmów (ANEMȚOAICEI, 2017, s. 189).

Autor proponuje zatem odczytanie myśli Irigaray w sposób fenomenologiczny i postuluje doświadczeniową oraz relacyjną (ang. *relational*, rum. *relațional*) ontologię różnicy płciowej. Jak stwier-

dza, Irigaray porzuca klasyczne rozumowanie ontologii i udowadnia, że charakter doświadczeniowy naszych relacji ze światem stanowi podstawę kulturowych oraz subwersywnych ekspresji. To z kolei powoduje, zdaniem Anemțoaiței, zdetronizowanie tożsamości i pozbawienie jej dominacji nad konceptem „różnicy” (ANEMȚOAIȚEI, 2017, s. 236). Charakter relacyjny i doświadczeniowy różnicy płciowej wiąże się bowiem z przewartościowaniem oraz uznaniem relacji z macierzyńskością (i kobiecością) w konstytuowaniu się podmiotowości: prowadzi to do koncepcji języka, wedle której jest on oparty na przenikających się wzajemnie sensie, materii, zmyśle (ang. *sensible*, rum. *sensibilul*) oraz transcendentalności (ang. *transcendental*, rum. *transcendentalul*). To odnowienie dyskursu oznacza zatem dochowanie wierności przez podmiotowość męską własnemu zakorzenieniu w ciele względem innych ciał i świata, bo podmiotowość pozostaje podmiotowością ograniczoną i relacyjną w swych spotkaniach i doświadczeniach. Przyjmując tę perspektywę, mężczyźni muszą ostatecznie uznać swój jedynie częściowy udział w dynamicznej, dwubiegunowej konstrukcji świata i człowieczeństwa, wcześniej maskowany dążeniem do bycia oraz reprezentowania ogółu (ANEMȚOAIȚEI, 2017, s. 270).

Ujęcie różnicy płciowej w perspektywie feministycznej ontologii fenomenologicznej opiera się na dwóch ludzkich i zróżnicowanych płciowo „stawaniach-się”: „stawaniu-się-kobietą” i „stawaniu-się-mężczyzną”. To rozpoznanie, stanowiące punkt kulminacyjny wyводу Anemțoaiței, odsyła bezpośrednio do prac Deleuze’a i Guattariego, którzy detronizują i wyrzucają (męski) podmiot poza centrum, a w zamian proponują w *Tysiącu plateau* wiązkę „stawań-się”, spośród których najsłynniejsze jest „stawanie-się-kobietą” (*devenir-femme*), ambiwalentnie przyjęte przez badaczki feministyczne (DELEUZE, GUATTARI, 2015).

Poruszeniem problemu niemożliwego „stawania-się-mężczyzną”, postulowanego przez Deleuze’a i Guattariego, Anemțoaiței powraca do ich krytyki centralnej pozycji języka oraz jego stosunku do mniejszości i argumentuje, że Deleuzjańskie pojęcie „krytyki”, czytane w świetle Irigariańskiej różnicy płciowej, może być łatwo zastosowane również w ich koncepcji „stawań-się”. Dzięki perspektywie różnicy płciowej „stawanie-się-mężczyzną” okazuje się możliwe do pomyślenia i wyobrażenia, lecz jedynie poza ramami Deleuzjańskiego projektu „stawań-się”, a w szczególności po odrzuceniu „stawania-się-kobietą”, przedmiotowo założonego w celu decentralizacji standardowego mężczyzny (ANEMȚOAIȚEI, 2017, s. 313).

Anemțoaiței pokazuje zatem, że niemożliwy – według Deleuze’a i Guattariego – „devenir-homme” może podlegać reinterpretacji i być odtąd rozumiany dzięki pracom Luce Irigaray jako ontologiczna re-afirmacja różnicy płciowej. „Stawanie-się-mężczyzną” byłoby –

zdaniem Anemțoaicei – figuracją tego, co oznacza postulowane przez niego dochowanie wierności własnej ucieleśnionej płciowości w „stawaniu-się” i wyrażaniu siebie w nowy, nieoparty na przemocy i opresji sposób:

Uznanie cielesnego uwarunkowania spotkań ze światem ułatwi też nasze jako mężczyzn komunikowanie się, wymienianie i dzielenie z innymi. Zakłada zatem radykalne przeorganizowanie i podminowanie władzy, dzięki której mężczyźni skolonizowali i zmonopolizowali przestrzeń, czas, język, myśl i inne ciała. „Stawanie-się-mężczyzną” oznacza rozpoznanie tego wielowymiarowego monopolu i jego jednoczesne odrzucenie, przy czym wyraża również potrzebę stworzenia nowej *męskiej kultury wycofania, kroku wstecz* (ANEMȚOAICEI, 2017, s. 345-346).

W myśl słów Irigaray: „»I am sexed« implies »I am not everything«” (IRIGARAY, 1996, s. 51) – ten gest etyczny „wycofania, kroku wstecz” (ang. *stepping back*, rum. *retragere, pași înapoi*) wobec „niewspółmierności” (ang. *incommensurability*, rum. *incomensurabilitate*) względem ciał i podmiotowości kobiecych, wieńczący etykę korporalną w rozumieniu Anemțoaicei, wydaje się również gestem (za)wrócenia, oddania zawładniętego miejsca pod zbudowanie relacji opartych na różnicach i szacunku dla innych różnic, gdzie

Eros nie byłby już Tanatosem, tj. śmiercią drugiego, lecz możliwością podjęcia drugiego w poszanowaniu jego obcości i ucieleśnionej obecności (ANEMȚOAICEI, 2017, s. 349).

Na koniec tego tekstu warto przybliżyć okoliczności publikacji książki Ovidiu Anemțoaicei w Rumunii, pozycja ta spotkała się bowiem z entuzjastycznym przyjęciem rumuńskiej krytyki literackiej, czego dowodem jest nominacja *O propunere de corpo-etică feministă...* w 2018 roku do nagrody literackiej czołowego czasopisma kulturalnego „Observatorul Cultural” w kategorii „Debiut” (obok prozy literackiej – sic!) między innymi ze względu na rolę, jaką książka może odegrać w popularyzacji tekstów i prac Luce Irigaray w Rumunii. Znamienne jest to, że filozofka jest nadal kojarzona tam głównie jako dawna uczennica Lacana; co więcej, w tekstach krytycznych dotyczących książki pada nawet zarzut braku zarysowania we wstępie do książki Anemțoaicei okoliczności zerwania Irigaray z myślą „swojego mistrza”. Trudno jednak jest się nie zgodzić z tą uwagą: wydanie rumuńskie nie tylko nie jest opatrzone wprowadzeniem dla czytelników rumuńskich do zaproponowanej tematyki, lecz także, względem pierwotnego tekstu pracy doktorskiej, pozba-

wione oryginalnego wstępu, co nie sprzyja z pewnością trafieniu do szerszego grona czytelniczego z wywodem również wymagającym glosy (co ciekawe, edycji angielskiej towarzyszy już wprowadzenie). Niemniej esej Anemțoaicei przyczyni się, zdaniem krytyków, do „synchronizacji”⁷ badań nad myślą feministyczną Irigaray w Rumunii (warto przypomnieć, że badacz uzyskał doktorat na anglojęzycznym CEU, a nie na uczelni krajowej), ta myśl zaś mogłaby stanowić cenny komentarz w tegorocznej dyskusji wokół dotyczącego definicji małżeństwa i rodziny zapisu w konstytucji tego kraju (!)⁸.

Książka Anemțoaicei jest przede wszystkim bardzo ważnym głosem w *men's studies*, gdyż aktualizuje myśl Irigaray na tym polu i nadaje nowy sens męskiej cielesności, dostrzegając w niej podstawę do stworzenia postawy etycznej na bazie poszanowania różnicy płciowej. Na koniec warto zacytować zamieszczoną na czwartej stronie okładki książki Anemțoaicei rekomendację autorstwa samej Luce Irigaray:

Postawa badawcza Ovidiu Anemțoaicei zasługuje na szacunek i pogłębioną refleksję. Różnica pomiędzy kobietami i mężczyznami nie jest dla niego powodem inicjowania niepotrzebnych dyskusji i głoszenia oczywistych socjologicznych stwierdzeń, zamiast tego próbuje on rzucić nowe światło na kwestię męskiej tożsamości płciowej oraz na to, jak pozycjonuje się ona względem kobiecej tożsamości płciowej i jej macierzyńskiego przejawu. Tak oto Anemțoaicei przyczynia się w cenny sposób do rozwoju nie tylko tożsamości mężczyzny, lecz także relacji pomiędzy mężczyznami i kobietami w wymiarze indywidualnym oraz zbiorowym.

⁷ *Sincronizare* (rum.) – termin wcale nie przypadkowy, funkcjonuje bowiem od ponad wieku w kulturze rumuńskiej; opisuje dążenie za wszelką cenę do jej modernizacji i dogonienia ogólnie pojętej Europy, choćby kosztem chwilowego zaistnienia „formy bez treści” (rum. *forma fără fond*), tj. imitowania zachodnich wzorców bez wzbogacania ich własnymi doświadczeniami.

⁸ W październiku 2018 roku referendum w sprawie zmiany zawartej w konstytucji definicji małżeństwa i samej rodziny, postulowane przez środowiska konserwatywne i cerkiewne, zostało ostatecznie uznane za nieważne ze względu na niewystarczającą frekwencję. Miało na celu *de facto* niedopuszczenie interpretacji tego zapisu jako otwarcia drogi do legalizacji małżeństw homoseksualnych; utrzymało jednak model patriarchalnej, maczystowskiej i prawosławnej rodziny, co uderzało przede wszystkim w samo społeczeństwo rumuńskie, dziesiątkowane masową emigracją Rumunów na Zachód, oraz rozbite z tego powodu rodziny, niemieszczące się w proponowanej definicji.

Bibliografia

- ANEMȚOAIȚEI Ovidiu, 2014: *Masculinities, Male Bodies and Sexual Difference: A Sketch for an Impossible „Becoming-Man”*. Budapest: Department of Gender Studies, Central European University.
- ANEMȚOAIȚEI Ovidiu, 2017: *O propunere de corpo-etică feministă. Masculinități și filosofia diferenței sexuale*. București: Tracus Arte.
- ANEMȚOAIȚEI Ovidiu, 2018: *Male Bodies and Sexual Difference. A Proposal for a Feminist Corporeo-Ethics*. Cambridge: Cambridge Scholar Publishing.
- BRAIDOTTI Rosi, 2009: *Podmioty nomadyczne. Ucieleśnienie i różnica seksualna w feminizmie współczesnym*. Przeł. Aleksandra DERRA. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- DELEUZE Gilles, GUATTARI Félix, 2015: *Tysiąc Plateau*. Warszawa: Fundacja Bęc Zmiana.
- FLANNIGAN SAINT-AUBIN Arthur, 1994: *The Male Body and Literary Metaphors for Masculinity*. In: *Theorizing Masculinities*. Eds. Harry BROD, Michael KAUFMAN. London: Sage.
- IRIGARAY Luce, 1996: *I Love to You: Sketch for a Felicity Within History*. Trans. Alison MARTIN. London–New York: Routledge.
- IRIGARAY Luce, 2016: *Niewykluczone, że pielęgnowanie dotyku wciąż może nas ocalić*. Przeł. Katarzyna SZOPA. „Kwartalnik Filozoficzny”, z. 2.
- KŁOSIŃSKA Krystyna, 2010: *Zwrot analny*. W: *Eadem: Feministyczna krytyka literacka*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- SZOPA Katarzyna, 2016: *„Ekonomia łóżyska”, czyli Luce Irigaray filozofia spotkania*. W: *Kobieta, literatura, medycyna*. Red. Arleta GALANT, Agata ZAWISZEWSKA. Szczecin: Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego.
- SZOPA Katarzyna, 2018: *Poetyka rozkwitania. Różnica płciowa w filozofii Luce Irigaray*. Warszawa: Instytut Badań Literackich PAN. Wydawnictwo.

Tomasz Krupa

The Impossible “Becoming-Man”

Ovidiu Anemțoaiței’s *Male Bodies and Sexual Difference* *A Proposal for a Feminist Corporeo-Ethics*

Summary: In this contribution, the author attempts to critically discuss main issues referred to by Ovidiu Anemțoaiței in his book *Male Bodies and Sexual Difference. A Proposal for a Feminist Corporeo-Ethics* (published in Romanian, 2017). Anemțoaiței’s is a new take on relations between male bodies, men, and masculinity that endeavours to implement, in the field of men’s studies, the notion of sexual difference as understood in Luce Irigaray’s thought. His readings of Irigaray’s works lead Anemțoaiței to a post-

Deleuzian interpretation of the concept of "becoming-man," which allows him to outline a framework of newly-defined masculinity, a non-hegemonic ethical stance on female and male corporeality.

Keywords: masculinity, female and male in-corporation, sexual difference, Luce Irigaray, becoming-man

Tomasz Krupa

Un impossible « devenir-un-homme »

O propunere de corpo-etică feministă

Masculinități și filosofia diferenței sexuale par Ovidiu Anemțoaicei

Résumé : Dans le présent article, j'examine les thèmes majeurs du livre d'Ovidiu Anemțoaicei *O propunere de corpo-etică feministă. Masculinități și filosofia diferenței sexuale* [Une proposition d'éthique corporelle féministe. Les masculinités et la philosophie de la différence sexuelle] (2017). Anemțoaicei y propose une nouvellemise en perspective des liens entre corps masculins, hommes et masculinités, tout en actualisant la notion de différence sexuelle selon Luce Irigaray et en l'appliquant au champ des Men's studies. Les interprétations d'ouvrages de la philosophe francobelge mènent le chercheur roumain à une lecture post-deleuzienne du concept de « devenirhomme », ce qui lui permet ainsi de délimiter un cadre théorique pour une nouvelle attitude éthique masculine, non hégémonique envers les corporalités féminines et masculines.

Mots clés : masculinités, incarnations féminines et masculines, différence sexuelle, Luce Irigaray, devenir-homme